24.) зложене перфектум перебирає функцію аориста й імперфекта; в 3. ос. одн. заникає помічне *ЄСТЬ*...

Ці зміни доконувалися звільна впродовж століть аж до XVI. в., доки не скристалізувалися в загальні норми, закони. В словотворі і синтаксі доконалися также важні зміни, яких не можна ще так спеціялізувати як зміни звукові і морфольогічні. І в наголошуванні слів показується вже сила анальогії.

10. В XVI. в. виринули нові вимоги культурного життя. Його провід намість князів, вельмож і шляхти, що свою ролю провідників народу, поскільки на це дозволили історичні умовини, відограли (невдале повстання під проводом кн. Глинського 1508. р. і унія люблинська 1569. р.), бере в свої руки нова соціяльна верства, „люди посполиті", міщанство, а далі козацтво. Міщанство організує брацтва, закладає школи, друкарні, дбає про більш загальну, не тілько церковну освіту народу. Помічається ляіцизація духового життя. Крім того з високих шкіл в сусідських краях (з Праги і Кракова), а также з Італії повіяв новий дух. Відчулася потреба і Біблію перекласти з церковно-словянської мови на мову „руською". Виконав це діло др. Франциск *Скорина* вже 1517—1519. р. Але Скорина в своїй „Руській Біблії", з виїмком „передмов" і „додатків", де взорувався на чеській Біблії, обмежився ще тілько на переклад найбільш незрозумілих слів і зворотів церковнословянського тексту, на синтактичні і лєксикальні порушення мови, полишаючи сяк-так зрозуміле майже без зміни, а хоч сам Білорус, з Полоцька родом, мова його перекладу, як це показує і правопис, носить ледви кілька слідів білоруської вимови. (Докінчення буде).

X.

Здалека і зблизька.

(Критичні завваги і рефлєксії).

З м і с т: Пожар Райхстагу і пожар Европи. — „Провокація". — Спільний фронт комуністів і соціялістів. — „Незважливість" Европи. — Дмитро Мережковський про сучасний світ. — М. Здзєховський про „пакти неагресії" з більшовиками. Арцибашев про комуністів. — Вина царського уряду. — Страх перед абсолютною Правдою. — „Нинішний світ — це пустар!" — Про „інтегральний націоналізм" у Франції, фашизм та гітлєризм і більшовизм. — Релігія і політика. — Релігія — центральна проблєма сучасної культури.

Пожар „Райхстагу". Пожар Райхстагу — це пожар Европи, це здійснювання мрії комуніста Ясінського, висловленої у книжці п. з. „Palę Paryż". Нині — пожар Райхстагу. Вчора комуністичне повстання в Женеві. Нині і вчора і позавчора пожежа католицьких церков і манастирів в Еспанії. Колись — спроба комуністичної революції у Відні і вогонь у віденській „Палаті Справедливости". Колись комуністи висадили катедру у Софії, столиці Болгарії. Це все поодинокі вибухи більшовицького вулькану. Це все — прояви якоїсь одної жахливої хвороби. Вона

скрізь у організмі цілого людства. Поодинокі боляки, що повстають тут і там — це тільки зовнішні прояви. Без основного і глибокого лічення тієї хороби — боляки не щезнуть. Більшовизм — це наче потвора. Втнеш її одну голову, а вона дістає десять нових.

На 4. березня комуністи підготовляли революцію в Німеччині: пожар у всій Европі! В комуністичній берлінській централі „Домі Лібкнехта" найшли кулі „дум-дум". Кулі „дум-дум" — розриваються в тілі! Побіч куль „дум-дум" у більшовицьких інструкціях як переводити переворот, фігурували такі засоби: затроювання харчів і керниць! Кулі „дум дум", отруя, пожежі і різня! Нові варвари ідуть на Европу! Варвари узброєні всіми надбаннями техніки, варвари жорстокі у своїому рафінованому раціоналістичному цинізмі. Европа — це наче колишній Рим. Варвари хотять злупити і вкрити руїною Европу.

В Німеччині в Берліні арештували поверх 100 комуністів. 100 арештованих на 4 міліони комуністів! З тих 100, хай буде навіть 1000, всі живуть! Нічого їм не сталося. Уявляю собі, що вони перед тюремними владами енергійно „протестують" проти цього нового: „насильства", що вони дістають всі газети і книжки, що їх прилично харчують і що вони „відбувають" наради зі своїми оборонцями! В Европі — не може бути інакше! Як би воно так в С.С.С.Р.? Що було би? Тисячі арештованих! Тисячі розстрілюваних! Тисячі на Соловках!

Гітлєр сказав до одного чужого журналіста на згарищах Райхстагу: „Тут бачите, чого Німеччина та Европа може надіятися від комунізму. Однак цей вчинок подиктував комуністам злий дух. Наші пястуки впадуть на їх голови тяжко і твердо!"— „Наші пястуки впадуть на їх голови тяжко і твердо!" — Це сильно! Це темпераментно! Це навіть ефектовно! Але покищо Европа не чує, щоб пястуки Гітлєра і Папена твердо спадали на голови будучих членів „Г. П. У.". Натомість чуємо „рев" ліберальної соціялістичної преси про гітлєрівську провокацію! Соціялісти ідуть одним фронтом з комуністами. Комуністи ділають, соціялісти підготовляють, закривають відворот, маскують його брехнею наче газовими атаками.

— „Провокація"... І Женева і Еспанія, і „Палата Справедливости" у Відні, і катедра у Софії — це „провокація"?! Що? Це „провокація"?! І пожар протиевропейських націоналізмів на азійському Сході — це також „провокація"?! І схоплення Кутєпова — це також „провокація"?! І С. С. С. Р. це також „провокація"?!

Деякі німецькі газети кажуть: „Комуністи вчора підпалили Райхстаг. Недавно вони намагались підпалити палату ціс. Вільгельма II. в Доорн". — Нічого нема без відплати! Вільгельм II. не заборонив післати до Росії з вогнем революції палія Лєніна і нині визнавці Лєніна підкладають вогонь під його палату, під його Райхстаг, під його Німеччину! Це кара Божа, слушна і заслужена. За що? За кров Миколи II, і його жінки. За кров їх

невинних дітей, за тисячі повбиваних в льохах Г. П. У., за нужду 160 міліонів в С. С. С. Р.!

Недавно вийшла по польськи книжка Лєніна п. з. „Dziecięce choroby lewicowości". Одна подробиця особливо вбивається в память:

„Французький капітан Садуль привів до мене — пише Лєнін — французького офіцира де Ліберса. „Я монархіст. Одинока моя ціль — знищити Німеччину" — заявив де Ліберс. — Я відповів: „Очевидно". Це зовсім мені не перешкодило порозумітися з Ліберсом в справі послуг, які хотіли нам зробити фахові піротехніки, з-посеред французьких офіцирів, щоби зірвати німецькі залізничі шляхи і в такий спосіб здержати похід німців. Це був зразок „порозуміння", яке мусить признати правильним кожний робітник, свідомий своєї ціли, це був зразок „порозуміння" в інтересі соціялізму. Французькі монархісти і ми подали собі кріпко руки"...

Французькі монархісти стискають руки убійцям Миколи II.! Французькі монархісти... Мало цього: та ж англійський король Юрій V. — цей „найбільший пан на світі" — у свій час „урочисто" витав убийців свойого тіточного брата Миколи II. та його родини! Та ж Муссоліні, що мріє про віднову „Imperium Romanum" — вів „дружні" розмови з більшовицькими послами! Та ж европейська дипльоматія випрошує в більшовиків „пакти про неагресію" і „радісно" це сповіщує світові як „надбання", як архитвори дипльоматичного мистецтва", як „запевнення" народам миру і „процвітання" на довгі, довгі роки!

Яка наївність! Нічого дивного, що Дмитро Мережковський крикнув: „Хіба свій, заворожений якоюсь містичною суггестією темних сил, збожеволів!" Так! Треба бути божевільним, щоби вірити в „корисність" таких пактів. Як собі пояснити те божевілля европейських політиків?

Тут віддаю голос проф. Маріянові Здзєховському:

„Їх теревені вмію тільки тим пояснити, що політика европейських держав увійшла в добу старечого завмирання; інтелектуальна обмеженість стала основною передумовою успіху в дипльоматичній професії. Політичний мотор сьогодні — це не ідеї, ані навіть не інтереси, але тільки конвенанси. І коли би ті конвенанси принайменше мали якесь льогічне оправдання? Бо що таке по своїй суті пакт, заключуваний з бандою убийців та злодіїв? Це ж поклін, який їм складаємо; так стаємо супроти них у відношенні васаля до суверена. Пакт обовязує васаля, але не обовязує суверена: він навіть не завдає собі труду це скривати та відкрито проповідує, що честь, мораль — це буржуазійні забобони. На думку Лєніна нема іншого морального права як інтерес партії. „Коли ж так — відповів на те Арцибашев — то можу їх вважати тільки шкідливими звірятами, які треба винищувати; не можу їх судити зі становища морального права, так само, як не можу заняти морального становища супроти тигра або гадюки".[1])

Европа цього не розуміє. Вона втратила моральну вражливість. Кого в Европі запалюють святим гнівом обурення голод, муки і убийства міліонів населення С. С. С. Р.?! Навпаки. В Европі ніхто не дивується більшовицькому теророві, вважається, наче так повинно бути. Це тільки царський уряд ще сьогодні

---

[1]) З християнського становища з тою думкою Арцибашева очевидно не можна погодитися. — Ред.

не перестають тягати по ріжних „гуманітарних судах історії" „сумління" і „людяности"! О так! Царський уряд винуватий, Дуже навіть, що не зумів в самих основах винищити більшовицької ревелюції, що боявся пожертвувати меншим — кількасот, навіть кількома тисячами революціонерів для спасення більшого, мілионів свого населення та спокою на цілій Земській Кулі!

Більшовики ідуть на Европу одним суцільним фронтом — як каже в 11 ч. „Мети" М. Кречов. Їх ціль: видерти людині ідею Бога, знищити ідею людини, сотвореної на „образ і подобіє Боже", знищити те, що називаємо сумлінням і моралю. І що ж на те европейський світ по „той бік" барикади? Один з визначних сучасних мислителів о. Лябертоніер каже, що найбільш характерестична признака наших часів — це страх, це панічний страх перед правдою — перед абсолютною правдою. Їй на імя Бог. Ми застрягли у фільософічному релятивізмі. Він затирає ріжниці між добром і злом. І ми не вміємо з нього видістатися. Один знову великий французький письменник Ернест Ельо бере як символ правди обличчя Св. Івана Євангелиста, що змальовує на острові Патмос свою візію остаточних речей. Ельо пише: У тій хвилі Рим це пустар. Тільки на Патмос було життя. „І нинішний світ — продовжує Ельо — це пустар. Через той пустар мчать юрби людей, гнані тривогою. Це наче військо у відступі. Втікають в розладді і замішанні. Вони хотіли би той хаос, те розладдя закрити злудою важливих завдань. Але одиноке їх завдання, одиноке гаряче бажання — зчезнути з-перед обличчя св. Івана. Все інше — це дрібниці. Втікати з-перед обличчя св. Івана — це — їх труд, це їх внутрішне життя, це стрижень їх костей."[1]).

В Европі на грунті раціоналізму, релятивізму та атеїзму процвітає націоналізм у ріжних відмінах. Слід назвати три його відміни: французьку, італійську і німецьку.

[Автор має на думці не націоналізм в значінню патріотизму, праці для народу і боротьби за його права й ідеали згідно з Божим законом. Націоналізм в такім значінню виріс якраз на грунті релігії і віри в Бога. Автор має на думці той націоналізм, що ставить для всіх найвищим богом націю і богові нації хоче підпорядкувати Бога-Сотворителя та всі його закони, що основою суспільного ладу уважає аморальність, розбудження пристрастей і інстинктів, що уважає все добрим без жадних границь, що тільки веде до ціли, що каже бути патріотом не з любови до своєї нації і Бога, а з сатанської ненависти до ворогів. — Цей саме націоналізм виріс на грунті раціоналізму, релятивізму та атеїзму, подібно як і більшовизм. *Ред.*]

У Франції це напрям газети „Action Francaise". Він створив містику традиції і культ романського Генія, проповідує монархізм та примат політики перед справами релігії.

Італійський фашизм створив ідею всевладної держави. Держава — це найвище добро для її громадян і вона всеціло

---

[1]) Цитую за М. Здзеховським.

панує над одиницею. Катехизм для фашистівської молоді вчить „Бог — це Італія". „Фашизм — це релігія Батьківщини".

Німецький гітлєризм створив містику раси та боготорення фізичної сили. В світлі гітлєрівської ідеольогії фізична сила — це законний засіб в державному житті.

Всі ті три напрями мають спільні риси: 1). Найвище добро, якому треба все підпорядкувати — це нація або держава. Одначе нема держави без нації. Отже лишається — нація як найвище добро. 2). Нема якоїсь одної, абсолютної моралі. Моральним є тільки те, що корисне для нації. Отже повний релятивізм. 3). Всі засоби, що корисні для нації — моральні. Понятія добра і зла тут не розмежоване. 4). Для Бога і для Його абсолютної моралі, що всіх та всюди обовязує тут нема місця. Церков толєрується з конечности: раз — покищо нема її чим заступити, друге — без її дисціплінуючого впливу настав би повний хаос. Тому і „Action Francaise", і фашизм, і гітлєризм хотіли би підчинити своїй злободневній політиці Церкву.

А як основи більшовизму є для більшовиків найвище добро — комуністична партія, моральне те, що згідне з її інтересом — отже моральне все! Між націоналізмом у наведених трьох відмінах та між більшовизмом існує ріжниця форми, фірми, але нема ріжниці сутньої, внутрішньої! І тут велика небезпека для Европи, чи не захотять ті „націоналісти" одного гарного дня стати комуністами? Вони змінили би тільки фірму, суть осталася би та сама!

Католицька Церква осудила в 1925 р. „Action Francaise". В 1926 р. св. Отець в промові з 20. грудня 1926 р. ствердив, що фашистівське розуміння держави суперечне з католицькою наукою. В 1929 р. знову прийшло до конфлікту між кат. Церквою і фашизмом. В 1930 р. Кат. Церква осудила гітлєризм. Торкаємо тут такої актуальної сьогодні проблєми: релігія і політика. Ось що каже про те бл. п. В. Липинський у книжці п. з. „Релігія і Церква в історії України"[1]).

„Але моя (римо-католицька), як і всяка інша християнська релігія, не заборонює мені робити моє світське, громадське, політичне діло — віддавати „кесареве — кесарю. Вона тільки забороняє мені в цілій моїй праці політичній порушувати обовязуючі всіх людей закони громадської моралі. Отже проти моєї праці політичної, проти моєї національної і державної праці української, духовні пастирі моєї релігії, тобто моя Церква, могла би виступити тільки тоді, коли б я власне тому, що я є українець, став морально гіршим ніж би я був, не будучи українцем. В противному разі ніяка Церква християнська ні мені, ні нам усім в нашій праці політичній не буде заважати, а навпаки, буде нам в ній допомагати".

„Церква — це сила духовна; держава — це сила матеріяльна. Не може сила матеріяльна обійтись без сили духовної і не може держава обійтись без Церкви, без релігії без її вищого духовного благословення і моральної санкції для своїх виконаних завдань. Але не може сила духовна виконувати завдання сили матеріяльної, коли з установи духовної вона не хоче стати установою світською; коли свою службу вічному, Божому, вона не хоче перемінити на службу часовому, кеса-

[1]) Львів, 1933, накл. кооп. „Дружина". стр. 136. Ціна 2.50 зол.

ревому, і коли цею службою світською вона не хоче погубити своєї авреолі духовности, свого однакового і обовязуючого всіх, понад світського авторитету духовного, який есть її суттю, оправданням її існування.

Держава і нація неможливі без релігії. Насильство — злучник недостаточний. Культ героїв — злучник проминаючий. Раціоналістичний спосіб думання ніколи не перетворить маси одиниць в органічну цілість, ніколи не опанує і не звяже низів з верхами. Одинокий тривалий злучник це — не ненависть і сперта на ній груба сила, але любов. Нема любови без Бога. Любов можлива тільки в імя Бога. Тому релігія — є віссю, довкола якої обертаються всі питання сучасної культури. Тому щораз виразніше зарисовується границя: з Богом або проти Бога!

Хроніка.

„ХРИСТОС ВОСКРЕС“!

А враз з цією радісною вісткою і привітом шлемо всім нашим Читачам бажання

„ВЕСЕЛИХ СВЯТ“,

бажання, щоб Христос дав нам всім силу переносити всі труднощі життя, щоби дав нам відвагу мужньо боротись зі всіми Його ворогами, щоби знищив нашу байдужність до релігійних і громадських справ, щоби запалив в наших душах вогонь святої віри, зробив нас чинними своїми лицарями, щоби зродив в наших душах готовість в обороні Святої Правди нести в жертву і своє життя, так як Він своє життя приніс, щоби Христове Воскресення дало нам Воскресення Духа і чину.

Редакція й Адміністрація.

Велике свято Української Молоді. Христовий Намісник у Своїому Різдвяному слові до народів цілого світу оголосив

з нагоди 1900-ліття Христових Мук „Святий Рік“, що триватиме від 2. квітня 1933 до 2. квітня 1934. На радісну вістку про проголошення ювилейного року пішли по цілому християнсько-